

Учитель української мови і
літератури Коропецької ЗОШ
I-III ступенів
Лукашевич Віра Михайлівна

2016 р.

“ В Україну линуть журавлі...”

Тема. В.Стефаник. Новела «Камінний хрест».

Мета. У процесі аналізу твору створити таку духовну атмосферу, яка б допомогла дослідити психологію галицького селянина, утвердити думку про те, що рідний край для людини – це її життя, рідна земля – мати; розкрити символічну назву твору; виробляти в учнів уміння самостійно аналізувати та робити висновки, виховувати інтерес до історії України; через осмислення твору поглиблювати почуття патріотизму, любові до України, її народу, гордості за свою державу, прагнення до відродження її, вселяти в юні душі віру у краще майбутнє держави.

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу.

Обладнання: портрет В.Стефаника, аудіозапис пісні Б.Лепкого “Журавлі”, тексти новели “Камінний хрест”, фрагменти фільму «Камінний хрест», план уроку, словник діалектних слів, мультимедійна презентація, проектор.

Міжпредметні зв’язки, мистецький контекст: історія України, мистецтво, зарубіжна література.

Вислови на дошці:

Епіграф:

*Може, мені на чужині
Жити легше буде,
Як іноді в Україні*

Згадувати будуть.

Т. Шевченко

*Можна все на світі вибирати, сину,
Вибрати не можна тільки Батьківщину*

В. Симоненко

*Він писав тяжко і страшно, ніби витесував потужною рукою пам'ятник
своєму народу*

О. Кобилянська

Хід уроку

I. Організація класу.

1. Звучить аудіозапис пісні «Чуєш, брате мій...» Б. Лепкого.

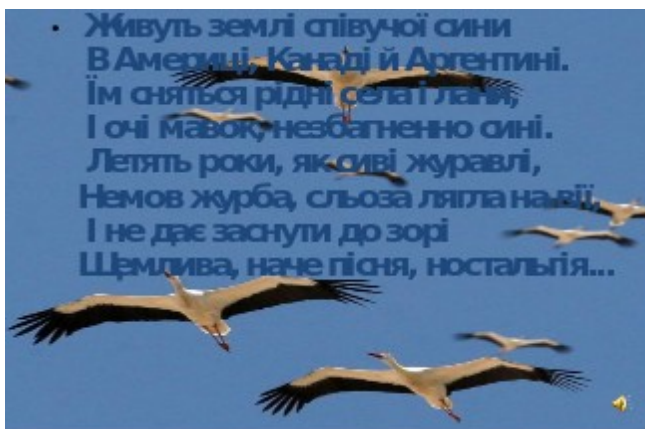
Вступне слово вчителя

Учитель: журавлі відлітали у вирій. Відлітали, щоб ніколи не повернутися. Безмежна туга і печаль розноситься по світу від того плачу журавлиного. І ось уже більше століття минуло тому, здається, вічному і безконечному пташиному лету, а зранене серце щемить і тужить; і скочується пекуча скорботна сльоза у

роз'ятрене серце матері – України. Для неї однаково дорогі всі її діти, де б вони не жили. І неможливо виміряти, осягнути її, нашу і їхню тугу. Хто ж ті журавлі, що не змогли дочекатися весни на Батьківщині, відлетіли у вирій і так надовго там залишились? Це наша українська родина, розкидана по Америці, Бельгії, Бразилії, Канаді, Новій Зеландії. Та хіба перелічиш всі її притулки?

*Живуть землі співучої сини
В Америці, Канаді й Аргентині.
Їм сняться рідні села і лани,
І очі мавок, незбагненно сині.
Летять роки, як сиві журавлі,
Немов журба, сльоза лягла на вії,
І не дає заснути до зорі
Щемлива, наче пісня, ностальгія...*

- Яка ж сила примусила розійтися наш український народ по світу?
- Яка ж сила змогла розбити долю наших братів-українців?

II. Актуалізація опорних знань і умінь учнів

1. Виступ учня про причини еміграції.

Після революції 1848 року Галичина, Закарпаття та Буковина були найбільш бідними в Європі. Ці землі залишалися внутрішньою колонією Австрійської імперії. Вони залишалися аграрними з незначним нагромадженням капіталу. Промисловість, торгівля були слабо розвиненими. Як і раніше, ці землі залишалися ринком збуту промислових товарів і сировинним додатком промислово розвиненої метрополії – Австро-Угорщини.

У цей час ще більше посилювалося панування іноземного капіталу, яке стало

гальмом розвитку промисловості.

На початку ХХ ст. на західноукраїнських землях збереглися феодално-кріпосницькі пережитки, здольщина, відробітки на користь поміщика за користування пасовищем, водопоєм, лісом. У Галичині панівне становище посідали польські поміщики.

Поглибилось розшарування селянства, 5% становили куркулі. Бідняки розорювалися, а куркулі скуповували за безцінь їх землю. Малоземельні селяни орендували землю у багатіїв, що стало найпоширенішою формою експлуатації на Західній Україні. Розорені селяни, не знайшовши роботу у містах, вирушали на заробітки в Чехію, Угорщину чи взагалі за межі Австро-Угорщини.

Західноукраїнського селянина знала вся Європа. Селяни працювали на вахтах Франції, Бельгії. На початку ХХ ст. почалася еміграція українського населення в Америку. Причинами такого явища, стало безземелля та малоземелля, безробіття, нестерпні податки, хронічне голодування. Уряди США, Канади, Бразилії заохочували масове переселення з-за кордону. Закарпатці першими розпочали еміграцію до США ще у 70-х роках ХІХ ст.. На кінець ХІХ ст.. українська громада в США нараховувала 200 тис. чоловік, українська громада Канади – 24 тис..

ІІІ. Повідомлення теми і мети уроку. Мотивація навчання.

“ В Україну линуть журавлі...”

**В. Стефаник.
Новела «Камінний хрест».**

План

1. Історична основа твору.
2. Сюжетно- композиційні особливості.
3. Драматизм конфлікту, емоційна заостреність зображеного в стилі експресіонізму.
4. Ідея нерозривної єдності Івана Дідуха з полем, рідною землею.
5. Останній танець Івана перед від'їздом із села як символ трагізму й розгачу прощання з рідним краєм.
6. Камінний хрест - уособлення долі людини.

Ще будучи студентом Краківського університету, Стефаник стає свідком першої хвилі української еміграції. Запеклися в мозку і серці страдницькі обличчя тих, хто назавжди відправлявся на чужину під тужливий стогін-спів.

Наш урок має загадкову назву “В Україну линуть журавлі”... Мабуть, ви уже зрозуміли, про які журавлі піде мова на сьогоднішньому уроці. Тема нашого сьогоднішнього уроку: В.Стефаник. Новела « Камінний хрест». Ми повинні ознайомитися з:

План

- 1.Історична основа твору.
- 2.Сюжетно- композиційні особливості.
- 3.Драматизм конфлікту, емоційна загостреність зображеного в стилі експресіонізму .
- 4.Ідея нерозривної єдності Івана Дідуха з полем, рідною землею. Образ головного героя.
- 5.Останній танець Івана перед від'їздом із села як символ трагізму й розпачу прощання з рідним краєм.
- 6.Камінний хрест –уособлення долі людини.

Епіграфом до нашого уроку послужать слова Великого Кобзаря, який майже все своє життя провів на чужині, але завжди марив рідною землею.

*Може, мені на чужині
Жити легше буде,
Як іноді в Україні
Згадувати будуть.*

І, як відповідь і відгомін через століття, - мудра порада В.Симоненка, величного у своєму слові – істині.

*Можна все на світі вибирати, сину,
Вибрати не можна тільки Батьківщину.*

*Можє, мені на чужині
Жити и легше буде,
Як іноді в Україні
Згадуват и будуть.*
Т. Шевченко

*Можна все на світ і вибирати,
Сину,
Вибрати не можна тільки
Батьківщину.*
В. Симоненко

(Звучить гуцульська мелодія.)

Минають роки і століття, відходять у небуття покоління людей, змінюються їхні вірування і звичаї, а “Камінний хрест” не перестає хвилювати нас драмою людського серця. Чому? Риторичне запитання, чи не так?

У Альберта Камю є поезія “Привид хрестів”, у якій ідеться про те, як один чоловік роздумував над своєю важкою долею. Одного разу йому приснився сон, що опинився він посеред дивовижної галявини, де було багато хрестів. І тут підходить до нього Господь і каже: **“Ти хотів легкого хреста, он – бачиш, скільки їх, іди і вибери один по своїй ноші.”** Ходив чоловік, придивлявся до них, бачив дивовижної краси хрести золоті і срібні, але жоден з них не підходив йому. І раптом трапився йому маленький дерев’яний. Зрадів чоловік, бо якраз по ньому був цей хрест. А коли добре придивився, то побачив там своє ім’я.

Отже, кожен у цьому житті несе свій хрест. Велетням духу роковано впродовж усього свого життя нести хрест вселюдської муки. Стефаніків хрест аж почорнів з розлуки, бо пустив він свою душу в душу народу. І людський біль цідився крізь його серце і ранив до крові, застерігаючи: **“ Не пиши так, бо вмреш”**. Він писав тяжко і страшно, ніби витесував потужною рукою пам’ятник своєму народу. А з його роз’ятреної душі сочилася, темна, як кров, поезія болю, котру навіть хотів би забути, та не годен.

“Волів би-м доктором стати й від смерті людей рятувати, ніж всі людські

муки на папір згортати й серцем народним голосити, знаючи, що ліку й ради на це нема”, - плакав Василь над домовиною свого батька.

Наш урок можна назвати ще уроком історичної правди, бо В. Стефаник, творчість якого ми зараз вивчаємо, у своїх творах “дбав про правдивість кожної деталі”. Він писав тяжко і страшно, ніби витесував потужною рукою пам’ятник своєму народу (за О. Кобилянською).

IV. Сприймання, усвідомлення та осмислення навчального матеріалу.

1. Історична основа твору. (Виступ учня).

Історична основа твору
Новела “Камінний хрест”
була написана в лютому 1899 року. В основу твору покладено справжній факт: Стефан Дідух, односелець письменника (в новелі – Іван), емігруючи до Канади, поставив на своєму полі камінний хрест. Він і понині стоїть на найвищому горбі в Русові.

Новела “Камінний хрест” була написана в лютому 1899 року. В основу новели покладено справжній факт. Стефан Дідух, односелець письменника (в новелі— Іван) емігруючи до Канади, поставив на своєму полі камінний хрест. Він і понині стаїть в Русові.

У цей період народилося дуже багато емігрантських пісень, коломийок, в яких оспівується доля емігрантів—важка праця, тяжкі умови, безправність. У деяких піснях в сатиричному плані говориться про райське життя емігрантів і бажання якнайшвидше повернутися додому. Наприклад:

Ой сходив я Америку уздовж і впоперек,

Не змінив я Коломию на сорок Америк.

Ой Канадо, Канадочко, яка ти зрадлива,

Ані грошей, ні здоров’я, лиш голова сива.

На Краківському вокзалі, проводжаючи земляків у далеку Америку, Стефаник бачив сині, спечені губи, підпухлі від плачу дитячі очі, чув захриплі від голосінь

та зойків голоси матерів. Саме це зобразив на своїй картині «На Краківському вокзалі» художник В. Касіян.

На Краківському вокзалі. Худ. В. Касіян.

А І.Франко про це писав у своєму вірші:

Коли почувеш, як в тиші нічній
Залізним шляхом стугонять вагони,
А в них гуде, шумить, пищить, мов рій,
Дитячий плач, жіночі скорбні стони,
Важке зітхання і гіркий проклін,
Тужливий спів, дівочії дисканти,
То не питай: Сей поїзд – відки він?
Кого везе? Куди? Кому вздогін? Се – емігранти.

**Коли почувеш, як в тиші нічній
Залізним шляхом стугонять вагони,
А в них гуде, шумить, пищить, мов
рій,
Дитячий плач, жіночі скорбні стони,
Важке зітхання і гіркий проклін,
Тужливий спів, дівочії дисканти,
То не питай: Сей поїзд – відки він?
Кого везе? Куди? Кому вздогін? Се –
емігранти.**

І. Франко

Вчитель: у листі до О.Кобилянської Стефаник писав: “Чую їх біль, всі ті нитки, що рвуться між серцем емігранта і селом його”.

**Чую їх біль, всі ті
нитки, що рвуться
між серцем
емігранта і селом
його.**

Із листа В. Стефаника до О.Кобилянської

- Отже, яка тема твору? (Зображення першої хвили еміграції західноукраїнських селян).

2.Визначення жанру твору.

— Яку форму вибрав автор для змалювання того болю, тих нервів, жалю, що переповнювала головного героя?

(Новела – різновид оповідання, невеличкий розповідний твір, про якусь незвичайну життєву подію з несподіваним фіналом, яскраво вимальованою дією. Кількість персонажів зведено до мінімуму. В.Стефаник -майстер психологічної новели, бо його цікавить, як надзвичайні події відображаються в душах персонажів, як впливають на їхні настрої і почуття. Письменник залишив якнайменше місця авторським коментарям. Мовлення Стефаника зведено до мінімуму, він одразу вводить читача у хід подій. Говорять, згадують, роздумують самі персонажі. Важливу роль відіграють монологи та діалоги.)

3. Випереджувальне завдання.

Сюжетно-композиційні особливості новели

I група

Експозиція
Зав'язка

II група

Екскурс у минуле (позасюжетний елемент)
Розвиток дії

III група

Кульмінація
Розв'язка

Сюжетно- композиційні особливості новели.

I група (учні 1 ряду)

Експозиція

Зав'язка

II група(учні 2 ряду)

Екскурс у минуле (позасюжетний елемент)

Розвиток дії

III група(учні 3 ряду)

Кульмінація

Розв'язка

3.Індивідуальні завдання.

1.Продовжити речення: «Камінний хрест символізує. . .»

2.Образ Івана Дідуха.(Випереджувальне домашнє завдання).

4. Бесіда .

(На кожную парту роздаю словники-помічники діалектних слів

Словник-помічник

(діалектні слова)

Розділ 1. Пільна доріжка-польова; лучалося-було; будяк-бур'ян; не біси-не - бійся; грєну - скину; політки-урожай; ні-мене; зіцірував - муштрував.

Розділ 2. Законтентуйте-запам'ятайте; хлопєнна - міцна; данець-танець; сновавка - веретєно; платину-хустину; щіную - ціную; туск –жаль.

Розділ 3. Вибачні-чемні; напа –карта; киватися - ділитися;

зробок- спрацьований; банувати-сумувати; грацювала - працювала; віпрощатися - попрощатися; не меш -не маєш.

Розділ 4. Грейцір - гроші; баную - тужу; чупер - чуб; чиколонки- кісточки; світу неділю-Великдень; не парунтали - не взяли; муть-будуть.

Розділ 5. Данцувати -танцювати; секверант -збирач податків.

Розділ 6. Стеклий - оскаженілий; катроне -убрання; віколичкую - виб'ю.

Розділ 7. Цаповім одінню - одяг;не біси - не бійся)

— Я дуже б хотіла, щоб ви на сьогоднішньому уроці зрозуміли психологію галицького селянина к. ХІХ – п. ХХ ст., а також прослідкували за змінами душевного стану емігранта, наростанням болю, туги, розпачу через трагедію розлуки з рідною землею. Це буде нелегко – діалектна мова, селянські проблеми, давні часи....

— Що ми знаємо про Івана Дідуха, про його минуле?

(Учень розповідає, починаючи з уривку “Як прийшов із войска додому ...”

**- Що ми
знаємо про
Івана Дідуха,
про його
минуле?**

— Як Іван Дідух працював на своєму клаптику землі?

(Перегляд відеофрагментів.)

- Як Іван Дідух працював на своєму клаткику землі?

(Іван і кінь тягнуть навантажений віз (і так все життя)— символ каторжної праці (немає портрета Івана, лише окремі риси, які виявляють його надлюдські зусилля в праці).

— Чому Іван «спросив ціле село»? Які почуття переповнюють селянина? (“... такий туск, що не пам’ятаю, що си зо мной робить!”)

-Чому Іван «спросив ціле село»? Які почуття переповнюють селянина?

— Але що ж примусило І.Дідуха і його дружину покидати рідний край? Які слова передають трагізм, душевні передчуття емігранта? (Читання учнем монолога напам’ять).

—**Дайте загальну характеристику монолога Івана.**

- Але щр жпримусило І.Дідуха і його дружину покидати рідний край?

М

О

Н

О

Л

О

Г

глибоко ліричний

сповнений драматизму

просякнутий експресією пригніченості

наповнений безмежним сумом

насичений бентежними почуттями

пройнятий передчуттям приреченості на загибель

- З яким проханням звертається Іван Дідух до односельців? (Вибіркове

Всі пили, всі говорили, а ніхто не слухав.
Прочитайте 4 останні абзаци. (урозділ). Як
письменник передає душевний стан героїв?

читання).

— Яке враження справляє танець Івана Дідуха?

-Яке враження справляє танець Івана Дідуха? Що він символізує?

(Перегляд відеофрагмента). Що він символізує? (Назавжди залишаючи хату, щоб «піти панувати», як з іронією зауважив Іван, він і жінка вдягаються «по-панськи». В якомусь напівбожевільному стані Іван потяг у танець свою жінку, тряс її, «як би не мав уже гадки пустити єю живу з рук». А «люди деревеніли», побачивши цей викликаний безмежним горем напівбожевільний танець-польку. Отой танець, в такий трагічний момент, свідчив, що Іван на грані втрати контролю за своїми вчинками, на межі божевілья. Танець І.Дідуха—символ трагізму й розпачу прощання з рідним краєм. Саме оцей божевільний танець розкриває тему народного горя, недолі й надії на краще життя. Враження ніби це танцює божевільний; кульмінаційну роль відіграє цей танець – трагедія прощання з рідною землею.)

- Пригадайте твори українських письменників, у яких танець передає психологічне напруження героїв. (*Танець Чіпки в шинку «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» Панаса Мирного; танець Анни й Михайла («Украдене щастя» І. Франка); танець Івана Палійчука («Тіні забутих предків» М.Коцюбинського).*)

-Пригадайте твори українських письменників, у яких танець передає психологічне напруження героїв?

-Назва новели символічна. (Перевірка індивідуального завдання.)

- Назва новели символічна.

Камінний хрест символізує. . .

Камінний хрест символізує. . .

- Це масивний хрест, споруджений Іваном Дідухом на піщаному схилі як пам'ять про себе.
- Хрест — символ непосильної, нелюдської праці.
- Нести важкий хрест має, крім прямого значення, ще й переносне — мучитись.
- Селянський хрест не просто важкий — він камінний.
- Хрест пов'язаний з образом «далекої могили».

Вчитель. Іван Дідух залишив на полі, рясно политому його потом, пам'ятник по собі і своїй дружині. Йому ніби легше від того: не зникне безслідно, не розвіється, як лист по полю; пам'ять про нього залишиться на рідній землі. Камінний хрест переростає в образ - символ, що уособлює важку долю народу-трудівника. Він-- пам'ятник тисячам українських селян, які так і не повернулися додому, засіваючи своїми кістями чужі землі.

5. Презентація сюжетних елементів.

Експозиція

Експозиція

Іван Дідух, маючи в господарстві одного коня, впрягався разом із ним і орав поле. Після десяти років служби повернувся додому й отримав у спадок землю на горбі. Щоб отримати урожай, Іванові доводилося тяжко працювати. Підірвався на роботі, ходив зігнутий, тому звався Переломаним.

Іван Дідух, маючи в господарстві одного коня, впрягався разом із ним і орав поле. Після десяти років служби повернувся додому й отримав у спадок землю на горбі. Щоб отримати урожай, Іванові доводилося тяжко працювати. Підірвався на роботі, ходив зігнутий, тому звався Переломаним.

Зав'язка

Зав'язка

У хаті Івана — гості. Господар до кожного говорить ласкаво, прощається з односельцями, усім зичить добра. Тільки гримає на дружину, що плаче. Зізнається, що і в нього дуже тоскно на душі.

У хаті Івана — гості. Господар до кожного говорить ласкаво, прощається з односельцями, усім зичить добра. Тільки гримає на дружину, що плаче. Зізнається, що і в нього дуже тоскно на душі.

Екскурс у минуле (позасюжетний елемент)

Екскурс у минуле (позасюжетний елемент)

**Розповідь Івана Дідуха про те,
як сини дійшли думки про
виїзд :«...Земля не годна
кілько народа здержати...»
Жалкує, що молодь
відвертається від землі.**

Розповідь Івана Дідуха про те, як сини дійшли думки про виїзд — «...Земля не годна кілько народа здержати...» Жалкує, що молодь відвертається від землі.

Розвиток дії

Розвиток дії

Прохання Івана до людей найняти службу в церкві, як сини сповістять, що їх з дружиною не стало. Повідомлення про те, що на своїй землі на горбі він поставив кам'яний хрест і що жалкуватиме за цим полем усе життя.

Селяни пригощаються, ведуть розмови, Іван з Михайлом співають, як у молоді літа.

Прохання Івана до людей найняти службу в церкві, як сини сповістять, що їх з дружиною не стало. Повідомлення про те, що на своїй землі на горбі він поставив кам'яний хрест і що жалкуватиме за цим полем усе життя. Селяни пригощаються, ведуть розмови, Іван з Михайлом співають, як у молоді літа.

Кульмінація

Кульмінація

Син нагадує батькові, що пора виходити, щоб устигнути на поїзд. Старі йдуть до хати збиратися, люди плачуть. Тоді Іван, ухопивши дружину, пускається в танок і так термосить жінкою, що люди аж лякаються. Сини силоміць виносять обох із хати.

Син нагадує батькові, що пора виходити, щоб устигнути на поїзд. Старі йдуть до хати збиратися, люди плачуть. Тоді Іван, ухопивши дружину, пускається в танок і так термосить жінкою, що люди аж лякаються. Сини силоміць виносять обох із хати.

Розв'язка

Розв'язка

Усі люди проводжають сім'ю Дідухів. Іван іде танцюючи. Зупинилися біля хреста, і чоловік сказав жінці, що там викарбувані імена їх обох.

Усі люди проводжають сім'ю Дідухів. Іван іде танцюючи. Зупинилися біля хреста, і чоловік сказав жінці, що там викарбувані імена їх обох.

—Чому новела називається « Камінний хрест»?_

(В. Стефаник гостро реагував на масову еміграцію селян, бо бачив у ній трагедію народу — соціальну та національну. Усім своїм твором новеліст нібито підводить читачів до висновку: коли такі люди, як Іван Дідух, які навіть витолочений пустир на горбі роблять плодоносним, які становлять силу і міць

народу, його живлющий корінь, коли такі люди змушені кинуть рідну землю, то це справді трагедія цілої нації. Назва новели багатозначна: з одного боку, хрест — це пам'ятник на згадку про себе і свою сім'ю, бо Дідухи позбавлені навіть можливості бути похованими на рідній земля, а з іншого, хрест — це символ непосильної, нелюдської праці селян (згадаймо біблійний фразеологізм «Нести свій хрест», тобто нести всі тягарі власного життя).

6. Презентація «Образ Івана Дідуха ».

План характеристики літературного героя

1. Знайомство з героєм (хто? звідки? якого роду? чим займається?).
2. Персонаж епізодичний, другорядний чи головний.
3. Чи є прототип?
4. Портрет героя.
5. Характер персонажа (у розвитку чи епізодично).
6. Соціальне значення героя.
7. Проблеми, які порушує автор через цей образ, їх актуальність.
8. Психологія характеру (духовне багатство, моральна краса чи потворність).
9. Місце і роль персонажа в сюжеті. Як пов'язаний з іншими героями?
10. Мова як засіб самовираження героя.

А) Характеристика образу Івана Дідуха. (Перевірка індивідуального домашнього завдання)

1. Знайомство з героєм (хто? звідки? якого роду? чим займається?).
2. Персонаж епізодичний, другорядний чи головний.
3. Чи є прототип?
4. Портрет героя (відповідність його внутрішньому світу).
5. Характер персонажа (у розвитку чи епізодично).
6. Соціальне значення героя.
7. Проблеми, які порушує автор через цей образ, їх актуальність.
8. Психологія характеру (духовне багатство, моральна краса чи потворність).
9. Місце і роль персонажа в сюжеті. Як пов'язаний з іншими героями (кармічним (життєвим), емоційним, духовним зв'язком)?
10. Мова як засіб самовираження героя.

Б) Складання асоціативного грона образу головного героя.

7. Експресіоністичні елементи у новелі.

— Чому твір В. Стефаника « Камінний хрест» належить до експресіоністичних? (В. Стефаник не розглядає економічних відносин у селі, не розповідає про долю емігрантів. Він акцентує увагу на душі героя, почуттях, душевних муках селянина, викликані розлукою з селом, тобто на внутрішньому світі героїв. Мова героїв уривчаста, нервова, фрази динамічно-експресивні, є багато образів-символів. Ці ознаки зближують твір з явищами європейської прози, які дослідники відносять до експресіонізму.)

8. Робота з таблицею.

Образи-символи	Що уособлюють
Камінний хрест	Пам'ять, печаль, відчай, кінець та ін.
Горб	Тяжка праця, рідна земля, хліборобство та ін.
Прізвище головного героя	Хлібний сніп, основа життя, українство
Осінні листки	Сум, печаль.
Могила	Кінець тілесного життя.
П'яний танець	Розпач

ВИСНОВОК.

Учитель. Іван Дідух все життя працював на землі, вона його і не нагодувала. Проте він все одно її любить до нестями, хоч заради дітей змушений покинути її.

Трагедія Івана Дідуха в тому, що душа його залишається біля рідного порога, вона хоче знайти спочинок у рідній землі. Тому він і поставив той хрест на знак своєї духовної смерті.

V. Підсумки.

- О. Кобилянська в одному з листів до В. Стефаника писала “Стискаю міцно

вашу руку, тому, котра так сильно малює двома фарбами. Чорною і тою, що її лілія носить”. Як розшифровується цей поетичний вислів? Де ж та біла фарба, що лілія носить у “Камінному хресті”

«Мікрофон»

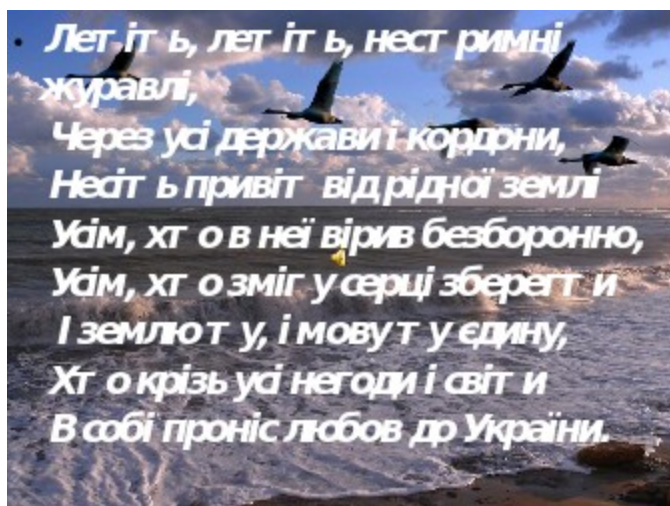
- **Що сказала новела кожному з вас? Від чого застерігає?**

(Людина живе доти, доки не згасне в ній усвідомлення того, що вона людина, хоч і було дароване їй за життя лиш біду і нещастя!)

Заключне слово вчителя. Звучить аудіозапис пісні «На Україну повернусь ...»

Вчитель. Трагедія, що відбулася століття тому в хаті головного героя новели “Камінний хрест” Івана Дідуха, у його зболеній душі, душах сотень тисяч галичан, спонукає нас замислитися над сенсом життя, долею України і власною долею.

Висновок робіть самі. Я лише хочу застерегти: якщо наважитесь на вирішальний крок, робіть його розважливо, бо тільки в ріднім краї навіть дим солодкий та коханий. І нема на світі іншої України, немає іншого Дніпра, а рідна земля і в жмені мила, і кожна травинка свій корінь має.

Тож нехай у кожному серці полум'яніє вогонь любові до рідної Батьківщини. Тож хай кожен з нас розумом своїм і серцем зрозуміє і відчує всі ті труднощі, які сьогодні випали на долю України, зуміє пережити їх, зуміє повірити в щасливе майбутнє рідного краю, народу.

***Тож любіть Україну, дбайте про неї.
Вона – наша Мати.***

VI. Оцінювання.

VII. Домашнє завдання.

Скласти усний твір-роздум «Камінний хрест України кличе до роздумів» .

Скласти і записати сенкан про І. Дідуха.

Повторити визначення «художня деталь». Дослідити роль художньої деталі в новелі «Камінний хрест». Розкрити роздуми автора крізь призму художньої деталі.

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Скласти усний твір-роздум «Камінний хрест України кличе до роздумів»
2. Скласти і записати сенкан про Івана Дідуха.
3. Повторити визначення «художня деталь». Дослідити роль художньої деталі в новелі «Камінний хрест». Розкрити роздуми автора крізь призму художньої деталі.
4. Опрацювати теоретичний матеріал підручника. (с.265-271)